

Päivi Kivelä,

tutkija, YTT

ptkivela@gmail.com

paivi.kivela@koske.fi

Puh. 050 5645483

EI-TOIVOTUT NAAPURIT

Mielenterveysbarometri 2015

- Huumeidenkäyttäjät
- Henkirikoksista tuomitut
- Alkoholistit
- Skitsofreniaa sairastavat
- Mielenterveyskuntoutajat

ERILAISEN NAAPURIN VIESTIT

Päätäjille,
vaikuttajille

Naapureille

Asumistyön
ammattilaisille /
palveluntuottajille
/vuokranantajille

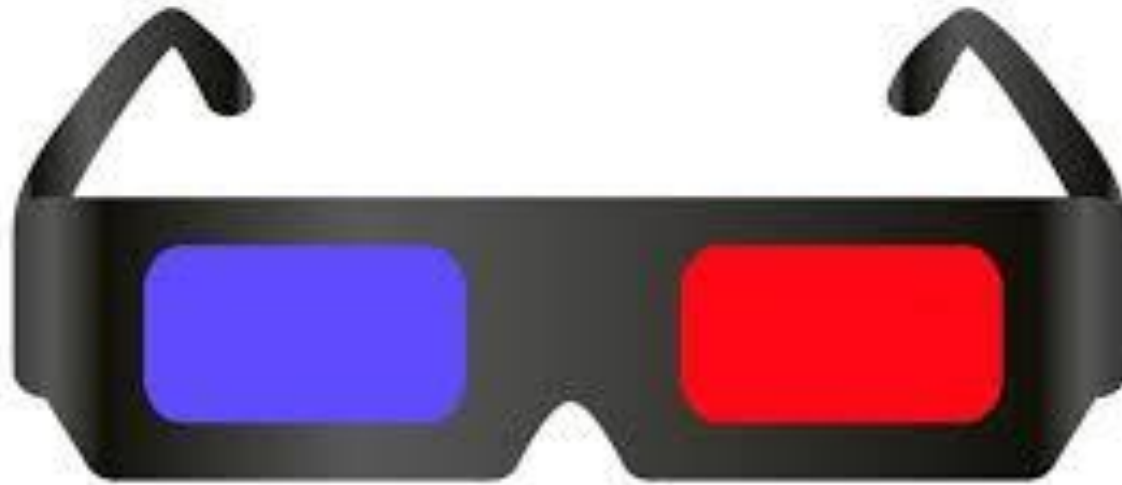

KAKSI ERI NÄKYMÄÄ ILKEISIIN ONGELMIIN, ASUMISEN JA ELÄMISEN MONINAISIIN TUEN TARPEISIIN

- Reunakunnat, sivutaajamat ja haja-asutusalueet, kylät – pitkät välimatkat, halpoja asuntoja tyhjillään

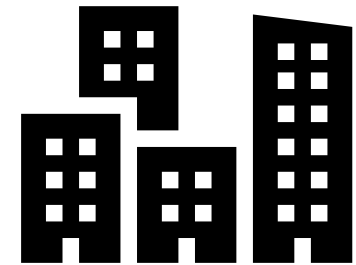

**Syrjässä
syrjäytyneet
2014**

**Asukkaan
ääni 2016**

- Kaupungit, kasvukeskukset, vuokranantajien markkinat – palvelut lähellä, kohtuuhintaisista asunnoista pulaa

KAKSI NÄKÖKULMAA ASUNNOTTOMUUTEEN, OSATTOMUUTEEN JA TUEN TARPEISIIN

Keskitetty asuminen asumisyksiköissä

Omaan kotiin vietävä asumisen ja elämisen tuki

- Kaksi erilaista asumistyyppiä / asumispolkua
 1. Portaikkomalli (päihteetön tuettu asuminen)
 2. Yhteisöllinen asunto ensin –periaate (Marko Kettunen 2014)
- Molemmissa ”yhteisöllisyys” työotteena asukkaiden tukemisessa ja asukkaan osallisuuden edistämässä
- Erilaiset sovellukset ja sekamuodot edellä mainituista

Kivelä & Leppo (2016) Asukkaan ääni. Asukkaiden kokemus tuetun asumisen laatu. Helsinki: Sininauha-julkaisut.

- Laaja-alainen ”sosiaalinen lähipalvelu”: asiakkaan kotiin vietävä asumisen ja elämisen tuki
- Osallisuuden tukeminen sektorirajat ylittävän yhteisösosiaalityö keinoin (tehdään yhdessä, erilaisten työotteiden ja tiedon yhdistäminen)
- Tuetaan vertaistukiryhmiä ja keskinäistä välittämistä paikallisesti / naapurustossa / lähiyhteisössä
- Vrt. hajautettu asuminen ja liikkuva asumisen tuki (Housing First)

Kivelä (2014) Syrjässä syrjäytyneet

Kivelä & Lund (2013) Ilkeät ongelmat ja auttamistyö

ASUKKAAN ÄÄNI -TUTKIMUS

- Tutkimuskysymykset:
 1. Miten asumismuoto ja yksikössä tarjotut tukipalvelut vastaavat erilaisten asukkaiden tarpeisiin ja elämäntilanteisiin?
 2. Mahdollistavatko ne asumisen onnistumisen ja ihmisarvoisen elämän?
 3. Millaisia näkemyksiä asukkailla on asumisen tulevaisuudesta ja osallisuudesta?
- **55 haastattelua elo-syyskuussa 2015**
 - 19 asunto ensin -mallin mukaisessa eteläsuomalaisessa asumisyksikössä (3 naista, 16 miestä)
 - 36 kuudessa eri paikkakunnilla sijaitsevassa portaikkomallia noudattavassa asumisyksikössä (7 naista, 29 miestä)
 - 1 haastateltava oli alle 20-vuotias, kaikki muut yli 30-vuotiaita
 - **Elämäntapojen ja elämäntilanteiden kirjo erittäin suuri molemman tyyppisissä asumismuodoissa - asumisyksiköiden sisällä**

Yhteisömuotoisen asumisyksikön asukastyypit

Sekä portaikkomallissa että AE-mallissa asukkaan haasteena on saavuttaa mielekäs elämä yhteisössä sen asettamista rajoitteista huolimatta sekä murtautua ulos stigmasta ja rajoitetun kansalaisen asemasta.

(ks. myös Raitakari & Gynther 2015, 70.)

”NE MUUT” ASUMISYKSIKÖN SISÄLLÄ

- Eniten vaikeuksia sopeutua keskitettyä asumista sääteleviin normeihin
- Käyttäytyminen aiheuttaa asumiseen liittyvää tyytymättömyyttä ja turvattomuudentunteita muille asukkaille
- Asunottomuuden uusiutumisen riski on suuri
- Riikka Perälä (2018): Asunto ensin? Asunto vain?

AE-MALLIN KRITIIKKI

- Yhteisöasuminen ja vähemmän intensiiviseen kotikäyntityöhön perustuvat toimintatavat eivät kykene turvaamaan kaikkein vaikeimmin päihdeongelmaisten asumista eivätkä tukemaan tehokkaasti asiakkaiden toipumista mielenterveys- ja päihdeongelmista
- Tarvitaan edelleen mielenterveys- ja päihdeongelmien hoitoon erikoistuneita yksiköitä.
- Asunto ensin ei saa olla asunto vain – asumisyksiköissä asuviin suhtaudutaan hoitojärjestelmässä ikään kuin he olisivat jo hoidossa
- Ongelmat erikoissairaanhoidon, erityisesti psykiatrisen hoidon piiriin pääsemisessä ratkaistava.

(Raitakari & Günther 2015; Perälä & Jurvansuu 2015; 2016; Perälä 2018.)

ASUNTO ENSIN – SUOMALAINEN MENESTYSTARINA

... jonka varjossa (Kivelä & Leppo 2016):

- 10% asukkaista tippuu takaisin asunnottomuuteen nykyisistä palveluista.
- Asumisyksiköissä on myös tyytymättömiä asukkaita, niissä koetaan turvattomuutta, näköalattomuutta ja tulevaisuuden vaihtoehtottomuutta ja toivottomuutta – tuetun asumisen ja asunnottomuuden aiheuttamat stigmat.
- Kaikkein vaikeimmassa tilanteessa olevien asukkaiden pääsy tarpeiden mukaiseen hoitoon ja kuntoutukseen on vaikeaa.
- ”Ne muut” eivät todennäköisesti saa tarvitsemaansa hoitoa ja tukea, eikä sairauksiensa ja riippuvuuksiensa vuoksi kykene muunlaiseen käyttäytymiseen.
- Erilaisia asukkaita ja tarpeita → tarvitaan vaihtoehtoja asumiseen ja asumisen tuen muotoihin – jatkopolut!

KOHTI ASUKASLÄHTÖISTÄ TOIMINTAKULTTUURIA

- Kaikkia erilaisia toimintaperiaatteita voidaan ja tulee soveltaa asukaslähtöisesti, asukkaan parhaaksi (jos halutaan).
- Asumisyksikön toimintakulttuurin ja henkilökunnan on työotteellaan pyrittävä kohtaamaan kaikki asukkaat hyväksyen ja näiden itsemääräämisoikeutta kunnioittaen.
- Asukaslähtöisessä toimintakulttuurissa hauraassa elämäntilanteessa ja tuen tarpeessa olevaa asukasta ei yritetä sopeuttaa ulkoapäin annettuihin normeihin tai tavoitteisiin.
- Sen sijaan häntä tuetaan löytämään ja tarttumaan sellaisiin elämänlaatua parantaviin ja haittoja vähentäviin tavoitteisiin, jotka hän itse voi elämäntilanteessaan nähdä mielekkäinä ja saavutettavina.

KUN SAMAN KATON ALLA ASUU KIRJAVA JOUKKO – KEIDEN ÄÄNET KUULUVAT PALVELUIDEN KEHITTÄMISTYÖSSÄ?

Näkemyksen kuuleminen

Tyytyväisyyskyselyt

Vertaisarvioinnit,
palautteet

Asukkaat vaikuttajina

Yhteisökokoukset

Asukasparlamentit ja –
raadit,
kokemusasiantuntijat

Arvostavat kohtaamiset

Työntekijät tukijana ja
tarpeiden tulkkina
asumisen arjessa →
asumismuoto ja tuki

Asukkaiden keskinäisen
avunannon ja
yhteisöllisyyden
tukeminen

Naapurustotyö,
asuinalueeseen
integroituminen

Yhteiskehittäminen ja monitoimijainen verkostoyhteistyö

Työntekijöiden erilaiset,
toisiaan täydentävät
roolit ja työtoteet –
kokonaiskuva ja arvostus

Jokaisen toimijan ja
työntekijän vastuu
ihmisestä yhdessä ja
erikseen

Ei välittämisen
ulkoistamista, vaan
rakenteellista välittämistä

24/7 KODITTOMANA

Vaikka asunnottomien kokonaismäärä on Suomessa laskenut, on nuorten määrä noussut 13 % edellisvuoteen verrattuna.

SUOMESSA ON YLI 1000 ALLE 25-VUOTIASTA ASUNNOTONTA.
VAIKKA ASUNNOTTOMUUSLUVUT NÄYTTÄVÄT TILASTOISSA
LASKEVAN, KADUILLA ON YHÄ ENEMMÄN YHÄ NUOREMPIA YHÄ
HUONOMMASSA KUNNOSSA.

#ASUNNOTTOMIENYO

ASUNTO ENSIN 2.0 – MALLIA KEHITETÄÄN JATKUVASTI, YHDESSÄ ERI TOIMIJOIDEN KESKEN

- Keskeisinä periaatteina ihmisen oikeus **pysyvään** kotiin ja **riittävään, vapaaehtoisuuteen** perustuvaan tukeen.
- Lähtökohtana yksilön elämäntilanne kokonaisena, itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja yksilön omat valinnat
- Riittävän tuen ytimessä luottamus ja rinnalla kulkeminen – elämisen vaihtoehtojen harkitsemista ja asukkaan omien valintojen tekemistä tuetaan

ARA:N SELVITYS 3/2019, JYVÄSKYLÄ

Taulukko 5. Kunnat, joissa oli eniten asunnottomia 2018, asunnottomien ryhmät.
(suluissa muutos vuodesta 2017)

	Nuoria alle 25-vuotiaita	Naisia	Maahan- muuttajia	Perheet - henkilöitä	Perheet - ruokakuntia
Helsinki	309	651	702	178	75
Espoo	127 (-18)	125 (13)	181 (54)	99 (13)	33 (5)
Turku	126 (19)	109 (11)	108 (27)	23 (23)	8 (8)
Tampere	29 (-12)	34 (-18)	17 (-15)	18 (-3)	9 (-1)
Vantaa	32 (-19)	50 (-6)	47 (14)	(-34)	7 (-5)
→ Jyväskylä	72 (38)	33 (4)	15 (12)	2 (2)	1 (1)
Kuopio	31 (-6)	20 (1)	4 (-3)	2 (0)	1 (0)
Oulu	21 (-9)	11 (-1)	5 (1)	0 (-5)	0 (-2)
Pori	9 (-6)	6 (-3)	5 (2)	0 (-2)	0 (-1)
Järvenpää	14 (-1)	5 (-3)	6 (6)	12 (-2)	4 (-2)
Hyvinkää	13 (-30)	7 (-14)	2 (2)	3 (1)	2 (1)

”Asunnottomuus on lisääntynyt paljon, johtuen suuresta muuttoliikkeestä kaupunkiin sekä lisääntyneestä nuorten seka- ja alkoholinkäytöstä, joka usein johtaa myös asunnottomuuteen.

Asunnottomissa on paljon henkilöitä, joiden olinpaikkaa ei ole pystytty selvittämään, kiertelevät tuttavissa ja sukulaisissa, etenkin nuoret muuttavat kaupunkiin asunnottomiksi.”

EI-TOIVOTUT NAAPURIT

Mielenterveysbarometri 2015

- Huumeidenkäyttäjät
- Henkirikoksista tuomitut
- Alkoholistit
- Skitsofreniaa sairastavat
- Mielenterveyskuntoutajat

IDEAALIYHTEISÖ?

= kaikkia tarvitaan,
kaikilla on joku
välttämätön homma

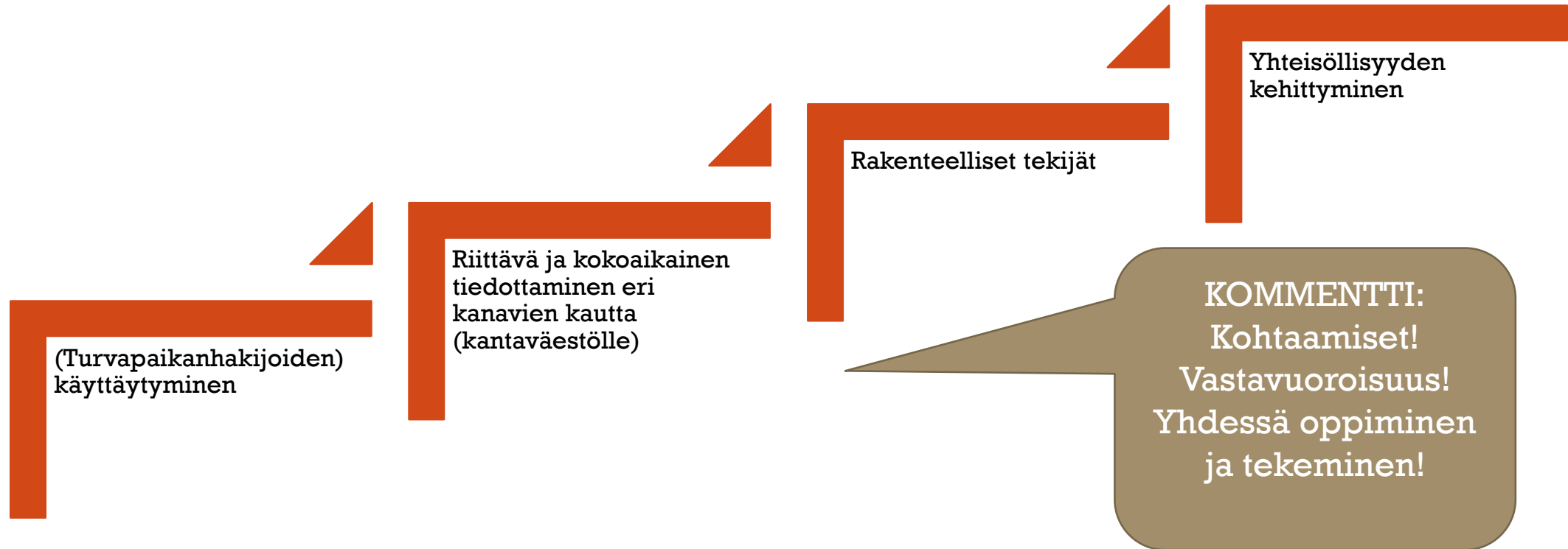
≠ kaikki pitävät
toisistaan

≈ ”Ihannyhteisössä kaikkia tarvitaan,
joten kaikkia on pakko sietää.”
Sisarukset Leea ja Klaus Klemola Maarit
Tastulan vieraina / Flinkkilä & Tastula, Yle
Areena

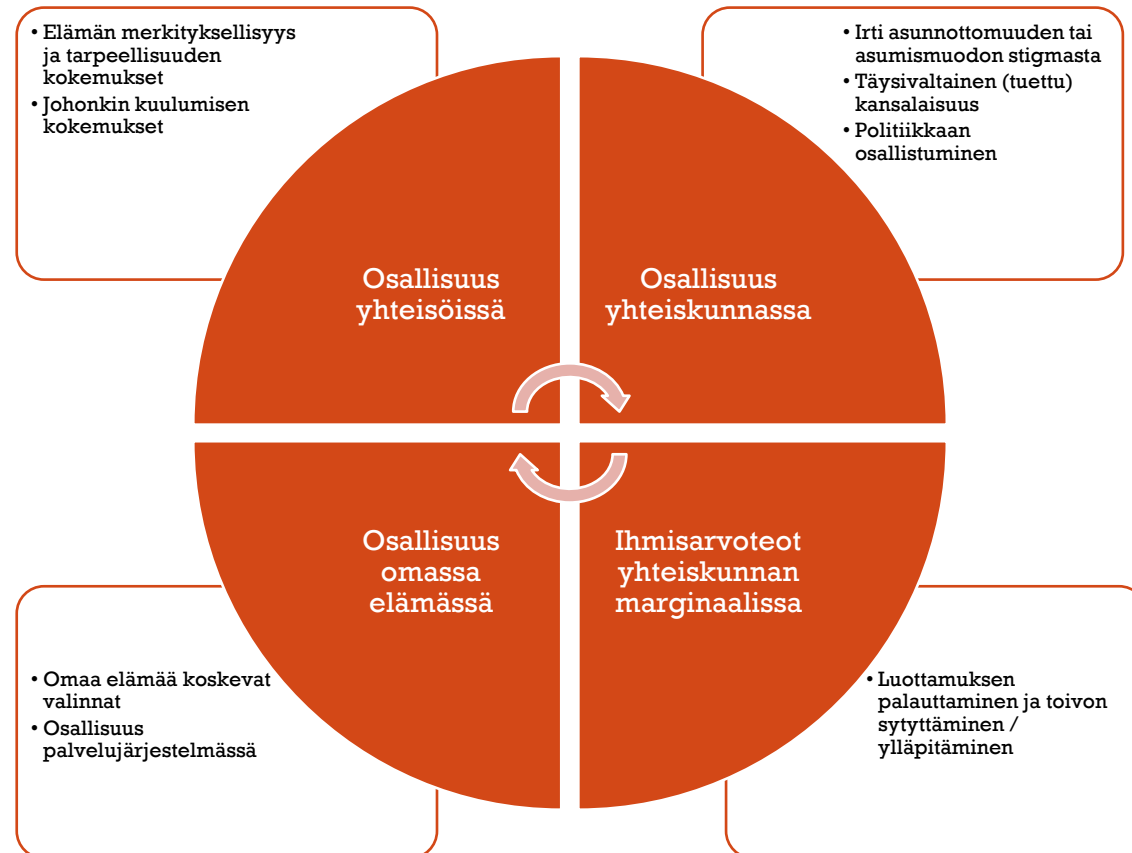
KYYJÄRVEN ONNISTUMISEN PORTAAT – MALLI

Selvitys turvapaikanhakijoiden onnistuneesta integroitumisesta kuntayhteisöön (Kyyjärven kunta)

KODITTOMUUTTA, OSATTOMUUTTA, YKSINÄISYYTTÄ, TARPEETTOMUUDEN KOKEMUKSIA VS. IHMISEN HALUA KUULUA PORUKKAAN JA KOKEA OLEVANSA HYÖDYKSI, ETTÄ JOKU VÄLITTÄÄ, ETTÄ ELÄMÄLLÄ ON VÄLIÄ

TUTKIVAN KEHITTÄMISTYÖN MENETELMIÄ YHTEISÖLLISYYDEN EDISTÄMISEEN

- Kohtaamiset ja kosketukset: erilaiset interventiot, jotka yhdistävät tiedolla ohjaamista, oman arjen ja työn tutkimista ja kehittämistä, kansalaisaktivismia ja kansalaistoimintaa – yhdessä tekemistä, toimimista ja oppimista
- Hukattujen voimavarojen, potentiaalin ja yhteyden löytämisen avaimia?
 - Eeva Luhtakallio & Maria Mustranta: Demokratiaa suomalaisessa lähiössä (demokratian ”korjaussarja”)
 1. **Näkeminen**: Ajan viettäminen ihmisten kanssa, heidän arkeensa ja asuinmiljööseensä tutustuminen, kuunteleminen, yhdessä tekeminen ja kulkeminen
 2. Lähtökohtien, valtasuhteiden ja luokkarakenteiden **tunnistaminen**: päästään keskustelemaan oikeista asioista tasavertaisesti
 3. **Arvostaminen**: ”Teillä on väliä, te olette tärkeitä, näemme vaivaa, jotta tuntisitte tulleenne otetuiksi huomioon”
- Erilaisten luovien menetelmien soveltaminen osana tutkivaa ja kehittävää työtä:
Esim. kohtaamistaide tai voimauttavan valokuvan menetelmän ideoiden soveltaminen
 - Oman elämän tutkiminen ja pohtiminen
 - Jakaminen muille
 - Samaistumispiintojen etsiminen ”erilaisen naapurin kanssa”

KIITOS!

KIRJALLISUUS

